

Türk Halılarında Batı Literatürü Konusu

Suzan Bayraktaroğlu*

Günümüzde bilinen en eski örnekleri Orta Asya'da Türklerin yaşadığı bölgelerde ortaya çıkan düğümlü halı, Türklerin bulup geliştirdiği ve tüm dünyaya armağan ettiği bir sanat dalıdır.

Türkler, Orta Asya'da yaşadıkları bozkırın soğuğuna karşı korunmak için, ellerinde bol miktarda bulunan koyun yünlerini kullanarak aşama aşama halıyı icat etmişlerdir. Orta Asya'daki buluntular bunu kanıtlamaktadır. Türkler her gittikleri yere bu sanat dalını götürerek yayılmasını sağlamışlardır. Bu bakımdan halı sanatının gelişimi tamamen Türklere bağlı olmuştur.

Türklerin ananevi sanatı olarak, halı dokumacılığı, milattan önceki yüzyıllardan başlayarak, günümüzde dahi Anadolu'nun her tarafında zengin desen çeşitleriyle devam etmektedir.

Orta Asya'dan Avrupa'ya kadar Türk halılarının etki alanı çok geniş olmuştur. 15. yüzyılın ortalarından itibaren Anadolu'dan ihraç edilen Türk halıları özellikle Avrupa'da büyük beğeni kazanmış ve Avrupalı ressamlar tarafından gerçeğe çok yakın bir şekilde tasvir edilmişlerdir. Bu ressamların eserleri, Türk halılarının tarihlendirilmesinde kesin dayanak olarak kabul edilmişlerdir. Özellikle 15. yüzyılın ortalarından itibaren Avrupalı ressamların tablolarında görülmeye başlanan bazı halı grupları bu ressamların adlarıyla anılır olmuştur.

14-15. yüzyıllarda hayvan figürlü halıların yanısıra, bir grup halı daha görülmektedir. Bu halılarda zemin kare veya dikdörtgenlere bölünmüş, bunların içlerine de geometrik motifler ve kuvvetle geometrikleştirilmiş bitkisel motifler yerleştirilmiştir. İlk Osmanlı halıları veya erken devir Osmanlı halıları olan ve dört tip içerisinde incelenen bu halılar, 15. yüzyılın ortalarından itibaren İtalyan ve Alman ressamların tablolarında görülürler. Bu grup halılar literatüre Holbein halıları olarak geçmiştir. Sebebi de bu grup halılardan bazılarını Alman ressam genç Hans Holbein'in tablolarında resmetmiş olmasıdır.

Dört tip içerisinde gelişmesini sürdüren bu erken

devir Osmanlı halıları Holbein I.tip Holbein II.tip, Holbein III.tip ve Holbein IV.tip diye literatüre geçmiştir.

Diğer taraftan Holbein II.tip olarak adlandırılan halılar ise İtalyan ressam Venedikli Lorenzo Lotto tarafından resmedildiği için, Lotto halıları diye tanınmaya ve anılmaya başlamıştır.

Kenarları düğümlü sekizgenler ile rumî ve palmetlerden meydana gelen baklavaların vev eksterior üzerinde alternatif sıralanmasından oluşan bir iç dolguya sahip olan I.tip halılar ile, konturların kaybolduğu ve bitkisel motiflerin ağırlık kazandığı II.tip halıların Uşak ve çevresinde dokunduğu, Uşak halıları ile olan teknik ve motif benzerliğinden anlaşılmaktadır. III. ve IV. tipte olan büyük geometrik bölümlü halılar, Bergama ve çevresinde dokunmuştur. Örgülü küfi yazıdan gelişen bordürleri ile Selçuklu geleneğini sürdüren bu halıların özellikle III. ve IV. tipte olanları, geometrik bölümleri ile hayvan figürlü halıların devamı olup, Bergama halılarına geçişi oluşturmaktadırlar. Bergama'da bu özellikteki halılar günümüze kadar devam etmektedir. Hatta 18. yüzyılda hayvan figürlü halı geleneğine uyularak dolgu motifleri olarak küçük hayvan figürleri tekrar kullanılmıştır.¹

Ayrıca Selçuklu geleneğini sürdüren örgülü küfi yazı bordürünün yanısıra, uçları koçboynuzu şeklinde düğümlenen küçük kartuşlardan oluşan diğer bordürler, erken devir Osmanlı halıları ile 19. yüzyıla kadar dokunan bazı Anadolu halılarında da görülür.

Uşak ve Bergama çevresinde dokunan bu erken devir Osmanlı halıları, literatürde Holbein halıları diye tanınmaktadır.

İç dolguda, bir küçük sekiz kollu yıldız, bunun dışında daha büyük bir sekiz kollu yıldız ve her bir kolun arasının yine yıldız görünümüne verecek şekilde dolgulanmasından oluşan iri bir yıldız madalyon, 15-18. yüzyıllarda Anadolu'da bir grup halıda dokunmuştur. En dıştaki kolların içinde stilize hayvan motifleri yer almaktadır. Bu iri yıldız şeklindeki madalyon motifinden oluşan halı, İtalyan rönesans ressamı Carlo Crivelli tarafından tablolarında resmedilmiştir. Bu yüzden bu yıldız motifine Crivelli yıldızı, bu desende halılara da Crivelli halısı denilmektedir. Sivrihisar Ulu Camii'nden, Vakıflar Genel Müdürlüğü koleksiyonuna dahil edilen bir halı 16. yüzyıl sonuna tarihlenmektedir.² Kenar bordüründeki desenlere bakarak bu halının Orta Anadolu'da dokunmuş olduğunu söyleyebiliriz (Resim 1).

* Sanat Tarihçisi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Halı Uzmanı. 1 Şerare Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, İstanbul 1974, s. 134-135. 2 Oktay Aslanapa, *Türk Halı Sanatının Bin Yılı*, İstanbul 1987, s. 59.

Turkish Carpets

in Western Literature

Suzan Bayraktaroğlu*

The knotted rug, (the earliest samples of which have been found in Central Asian regions where Turks used to live) is an art form discovered, developed and presented to the world by the Turks.

In order to protect themselves from the cold of the steppes of Central Asia where they used to live, the Turks have, step by step, invented the carpet, using lamb wool, which was plentiful. Remains from Central Asia prove this. Turks have taken this art form with them and spread it wherever they travelled. In this respect, the development of the art of carpeting has been completely dependent on the Turks.

Carpet weaving, as the traditional art of the Turks, dates back to centuries before Christ and is still being performed, even today, in every corner of Anatolia with its rich variety of patterns.

Turkish carpets have a vast influence on an extensive zone ranging from Central Asia to Europe. From the middle of the 15th century, carpets exported from Turkey were highly appreciated especially in Europe and were painted, very similarly to their originals, by European painters. These paintings have been used as a reliable source in dating Turkish carpets. As of the middle of the 15th century, some carpet groups seen in the paintings were named after the artists.

In the 14th and 15th centuries, a carpet group, other than those with animal motifs, emerged. In carpets of this group, the field is divided into squares or rectangles, and geometric motifs and floral motifs in strong geometrical forms are placed inside these divisions. These carpets, which are the first or early age Ottoman carpets, and which are divided in four types are encountered in the paintings of Italian and German artists as of the middle of the 15th century. This carpet group is called Holbein in carpet literature because some of them were painted by the young German artist Hans Holbein.

These early age Ottoman carpets which have developed

Resim/Picture 1

Crivelli halısı denilen Orta Anadolu Halısı. 16. yüzyıl sonu. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden.

Central Asian Carpet called Crivelli carpet. End of the 16th century. From the General Directorate of Foundations (Vakıflar Genel Müdürlüğü).

in four types are named Holbein 1st type, Holbein 2nd type, Holbein 3rd type and Holbein 4th type, in carpet literature.

On the other hand, the carpets named Holbein 2nd type have later been known as and called Lotto carpets because they were painted by the Italian artist Lorenzo Lotto of Venice.

The similarities in technique and motifs of the 1st type carpets (with an inner filling consisting of the sequence of octagons and diamonds of Rumi's and Palmet's on diagonal axes, and 2nd type carpets, in which outlines cease and floral motifs are more emphasised) with Uşak carpets, reveal that these carpets have been woven in and around Uşak. 3rd and 4th type carpets with large geometric divisions have been woven in and around Bergama. Especially 3rd and 4th type carpets, carrying on the Seljuk tradition with their borders derived from braided Küfi calligraphy, are the continuation of carpets bearing animal motifs, by means of their geometrical divisions, and they constitute the transition into Bergama carpets. Carpets with these

*Art Historian, Carpet Expert in General Directorate of Foundations (Vakıflar Genel Müdürlüğü).

Resim/Picture 2

Çanakkale yöresine ait sekizgenler içerisinde kaçıncı basamaklı madalyonlu halı. 18. yüzyıl. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden.

Carpet, with hooked graded medallions inside octagons motif, of Çanakkale region. 18th century. From the General Directorate of Foundations (Vakıflar Genel Müdürlüğü).

Diğer bir grup Anadolu halısı Flaman ressam Hans Memling'in (1465-1494) eserlerinde görüldüğü için, Memling halısı olarak adlandırılmaktadır. Bu halılarda halının zemini karelere bölünmüş, karelerin içlerine sekizgenler, bunların içlerine de kenarları kancalı ve basamaklı sekizgen madalyonlar yerleştirilmiştir. Sekizgenlerin birleştiği köşelerde ise baklava şeklinde boşluklar kalmış, bunlar çeşitli geometrik motiflerle doldurulmuştur. Kenarları kancalı (çengelli) bu madalyona literatürde Memling Gülü, halılara da Memling halısı denilmektedir. Halbuki bu motif bir Kafkas motifi olup,³ Doğu Anadolu halılarında sık olarak görülmektedir ve "Türkmen Aynası" olarak isimlendirilmektedir.⁴ Hatta Doğu Anadolu'da bazı bölgelerde "Koç Boynuzlu Göl" adı verilmektedir.⁵ Kazak halılarında kullanılan bu motifin Doğu Anadolu'da çok miktarda dokunduğu ve Anadolu'daki iskân hareketleri dolayısıyla kuzey-batı Anadolu bölgesinde kadar yayıldığını söyleyebiliriz. Nitekim Çanakkale yöresine ait bir halıda bu motifin görmekteyiz (Resim 2).

26 Eylül 1996'da İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde açılan "13.-18. yüzyıl Türk Halıları Sergisi"nde

sergilenmekte olan İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nden bir Doğu Anadolu halısı da "Memling Halısı" adıyla sergilenmektedir (Resim 3). Elazığ Harput Sare Hatun Camii'nden alınarak İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'ne dahil edilen halının, altgen içerisinde kancalı-basamaklı motifli (Türkmen aynası) bir halı olduğu ve Doğu Anadolu yöresinde dokunduğu, tarafımdan 9. Uluslararası Türk Sanatları Kongresi'nde anlatılmıştır.⁶

Yine bir grup halı, Transilvanya'daki kiliselerde çok sayıda bulunduğu için, Transilvanya halıları diye anılan, Uşak'ta dokunmuş halılardır.

Yukarıda söz edilen sergide, özellikle bu sergi için Almanya'dan (Staatliche Museen zu Berlin A 1420) getirilen Osman Hamdi Bey'in "Hah Taciri" adlı tablosu yer almaktadır.

Bu tablonun siyah-beyaz bir fotoğrafı Mustafa Cezar'ın, "Sanatta Batı'ya Açılış" ve "Osman Hamdi" adlı kitabının 144. sayfasında bulunmaktadır. "İranlı Halıcı" adıyla yayınlanan bu fotoğrafın altında Hamdi Bey'in bu tablosunun resminin, *Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesi* ve *L'Art Ottoman*'da yayımlandığı yazmaktadır.⁷

Osman Hamdi Bey, (30 Aralık 1842 İstanbul - 24 Şubat 1910 İstanbul) büyük figürlü kompozisyonlarıyla batılı anlayışta resmin Türkiye'deki ilk temsilcisi sayılan ressam, müzeci ve arkeologdur.

³ Şerare Yetkin, *a.g.e.*, s. 74.

⁴ Neriman Görgünay, *Doğu Yöresi Halıları*, T. İş Bankası Kültür Yayınları Sanat Dizisi, sayı 23, s. 57.

⁵ Neriman Görgünay, *a.g.e.*, s. 57.

⁶ Suzan Bayraktaroğlu, "Harput Sare Hatun Camii Halıları", *9. Milletlerarası Türk Sanatları Kongresi*, Cilt II, Ankara 1995, s. 325-335.

⁷ Mustafa Cezar, *Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi*, İstanbul 1971, s. 144.

characteristics are still woven in Bergama, today. Moreover, small animal figures have been reused as fill motifs, in compliance with the tradition of carpets with animal motifs.¹

Besides, together with the braided Kûfi calligraphy border carrying on the Seljuk tradition, other borders consisting of small cartuches, the end of which are knotted in a ram horn shape, can also be seen in the early age Ottoman carpets and some Anatolian carpets woven up to the 19th century.

These early age Ottoman carpets, woven around Uşak and Bergama, are considered as Holbein carpets in carpet literature.

A large star medallion consisting of a small star with eight arms, a bigger star with eight arms around it, filled to give a look of a star between two arms in the inner fill, was woven in a number of carpets in Anatolia in the 15th and 16th centuries. Styled animal motifs are found within every outer arm. This carpet consisting of a large, star-shaped medallion has been illustrated by the Italian Renaissance artist Carlo Crivelli in his paintings. For this reason, this star motif is called Crivelli star and carpets with such a design are called Crivelli carpets. A carpet which has been added to the collection of the General Directorate of Foundations (Vakıflar Genel Müdürlüğü) from Sivrihisar Ulu Mosque dates back to the 16th century.² By looking at the patterns in the side borders, we can say that this carpet was woven in Central Anatolia (Fig. 1).

Another group of Anatolian carpets are known as Memling carpets because they are seen in the works of the Dutch artist Hans Memling (1465-1494). In these carpets, the field is divided into squares, with octagons inside the squares, and hooked sided graded octagon medallions are placed inside the squares. The empty spaces where the octagons meet are filled with various geometric figures. In carpet literature, this hooked sided medallion is called Memling Rose and these carpets are called Memling carpets. In truth, this motif is a Caucasus motif,³ seen frequently on the carpets of Eastern Anatolia, and it is called "Turkoman Mirror".⁴ Furthermore, it is called "Ram Horned Lake" in some regions of Eastern Anatolia.⁵ We can say that this motif used in Kazak carpets was woven in great numbers

Resim/Picture 3

Doğu Anadolu Halısı. Altıgen içerisinde kaçıralı basamaklı madalyonlu halı. 18. yüzyıl. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'nden.

Eastern Anatolian Carpet with hooked graded medallions inside hexagons motif. 18th century. From Istanbul Foundations Carpets Museum (Vakıflar Halı Müzesi).

in Eastern Anatolia, and has spread way up to north-west Anatolia due to population shifts. Thus, we encounter this motif in a carpet of the region of Çanakkale (Fig. 2).

Similarly, an Eastern Anatolian carpet from the Istanbul Foundations Carpet Museum (Vakıflar Halı Müzesi) is being exhibited as a "Memling Carpet" in the "13th-18th Century Turkish Carpets Exhibition" opened in the Istanbul Turkish and Islamic Arts Museum on September 26, 1996 (Fig. 3). I myself, explained during the 9th International Turkish Art Congress, that this carpet which has been added to the works of art of the Istanbul Foundations Carpet Museum (Vakıflar Halı Müzesi) from Elazığ Harput Sare Hatun Mosque

¹ Serare Yetkin, *Türk Halı Sanatı*, İstanbul 1974, pp. 134-135.

² Oktay Aslanapa, *Türk Halı Sanatının Bin Yılı*, İstanbul 1987, p. 59.

³ Serare Yetkin, *op. cit.*, p. 74.

⁴ Neriman Görgünay, *Doğu Yöresi Halıları*, T.İs Bankası Kültür Yayınları Sanat Dizisi, issue 23, p.57.

⁵ *Ibid.*, p. 57.

Resim/Picture 4

Osman Hamdi Bey'in Halı Taciri adlı tablosu. Staatliche Museen zu Berlin A 1420.

Osman Hamdi Bey's painting named Halı Taciri (Carpet Merchant). Staatliche Museen zu Berlin A 1420.

Türk resmine figürü getirmesi nedeniyle yenilikçi olmakla birlikte, konularında gelenekçi olmuştur. Resimlerinde genellikle Osmanlı mimarlığını ve bu mimarlığa ilişkin bezemeleri iç ve dış mekanlarda büyük bir titizlikle vermiştir.⁸ Mimarî bezemelerin yanı sıra cami ve türbelerin içerisinde bulunan rahleleri, şamdanları, mumları, kandilleri ve halıların detaylı bir şekilde işlemiştir.⁹ Halıların üzerindeki desenleri ve renkleri gerçeğe uygun bir şekilde tasvir etmiştir.

Halı Taciri adlı tabloda (Resim 4) asılı olarak duran halı, bir Anadolu halısıdır. Buna çok benzeyen örnekler Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde bulunmaktadır. 19. yüzyıla tarihlenen bu halılarda (Resim 5) kırmızı zemin üzerinde çift mihrap nişi içerisinde iri kanatlı böceğe benzeyen hayvan motifleri yer almaktadır. Bu hayvan motifine yengeç de denilmektedir. Kanatların ucunda stilize sümbül çiçekleri bir dal üzerinde yer almaktadır. Boşluklar yıldız ve rozet motifleri ile doldurulmuştur. Bordürü sarı zeminli olup, üzerinde dikdörtgen formlar içerisinde geometrik motifler işlidir. Bunlar bir eksen üzerinde iki yana doğru uzanan kanca ve kuş kafasına benzer motiflerdir. İç dolgudaki bu stilize hayvan motifini bazı Doğu Anadolu (Resim 6), Milas, Gördes halılarının bordürlerinde ve Transilvanya halıları diye tanınan Anadolu halılarında da görülür.

Osman Hamdi Bey'in "Türbe Ziyaretinde İki Genç Kız" adlı diğer tablosunda da¹⁰ iki halı tasviri yer almaktadır (Resim 7). Sağda, kızların üzerinde durdukları halı, Halı Taciri tablosunda gördüğümüz iri kanatlı hayvan motifli halının tamamen benzeri bir halıdır. Solda ise bir Milas halısı yer almaktadır.

Osman Hamdi Bey'in "Resam Çalışırken" adlı tablosunda,¹¹ ressamın üzerinde durduğu halının

bordüründe de bu stilize iri kanatlı hayvan motifini görmektediriz.

Bu tip halılara da *Osman Hamdi Bey Halıları* demek, baştan beri anlatılan mantığa göre uygun olacaktır.

Sonuç olarak Avrupalı ressamlar Türk halılarına karşı büyük hayranlık duymuşlar ve bunlara eserlerinde yer vermişlerdir. Böylece belirli tipteki halıların kesin tarihlendirilme imkanı doğmuştur. Bu bakımdan bu resamlara saygı duyanız.

Fakat Türk halılarının, Anadolu'da kesin olarak dokundukları yöreler bilinirken, benzer örneklerinin Anadolu'da çok sayıda var olduğu ve bu yörelerde hâlâ geleneklere bağlı olarak dokunduğu gerçeği ortadayken; bu ressamların adı ile tanınması, önümüzdeki yıllarda bu halıların kaynağının Anadolu olduğunu unutturacaktır ve bir çok yanlış yorumlara neden olacaktır.

Yukarıda bölüm bölüm anlatılan halı grupları için bir "Batı literatürü" oluşturulmuştur ve bu literatür halı ile ilgili yayınlarda yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Buna bağlı olarak Türk araştırmacı ve yazarlar tarafından da kullanılmaktadır. Çünkü yararlandığımız kaynaklar bu literatüre göre yazılmıştır. Bu durumda yapılacak şey, gerçeğe uygun olarak ortak bir halı terminolojisi oluşturmaktır. Halıların isimlendirmek için halının dokunduğu yerin adı, dönemi veya deseni kullanılabilir. Türk Halı Sanatı için, Türk kültürü için bunu en kısa

⁸ Ana Britannica, cilt 24, s. 305.

⁹ Mustafa Cezar, a.g.e., s. 309.

¹⁰ Mustafa Cezar, a.g.e., s. 219-220.

Bu fotoğrafın arkasında şu bilgiler yer almaktadır: Türbe Ziyaretinde İki Genç Kız, Boyut 76 x 111, İstanbul Beyoğlu'nda bir sanatçının koleksiyonunda.

¹¹ Mustafa Cezar, a.g.e., s. 21.

was a carpet with a hooked-graded motif inside an octagon pattern (Turkoman Mirror) and was woven in the Eastern Anatolian region.⁶

Again, another group of carpets is called Transylvania carpets, because they are very frequently used in churches in Transylvania, even though they are woven in Uşak.

Osman Hamdi Bey's painting named "Hali Taciri" (Carpet Merchant) which was brought from Germany (Staatliche Museen zu Berlin A 1420) particularly for this purpose, is presented in the above mentioned exhibition.

A black and white photograph of this painting can be seen in Mustafa Cezar's book *Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi* (Access to Europe with Art and Osman Hamdi), page 144. Below this photograph, which is published under the name "İranlı Halıcı" (Persian Carpet Dealer), it is stated that the photograph of this painting of Osman Hamdi had been published in *Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesi* (Ottoman Painters Association Newspaper) and *L'Art Ottoman* (Ottoman Art).⁷

Osman Hamdi Bey (December 30, 1842 Istanbul - February 24, 1910 Istanbul) was a painter, a museum curator and an archeologist who is recognized as the first representative in Turkey of painting with western understanding by means of his compositions with large figures.

In spite of his innovative approach in introducing the aspect of figure in Turkish painting, he has been conservative in choosing his themes. In his paintings, he has generally illustrated fragments of Ottoman architecture and interior and exterior ornamentation of this architecture with accuracy.⁸ Besides the architectural ornamentation, he has also painted the rahle's (short reading desks), candle holders, candles, oil lamps and carpets, found in mosques and turbehs, in full detail.⁹ He has pictured the patterns and the colours of the carpets, remaining true to the originals.

The carpet shown hanging in the painting "Hali Taciri" (Fig. 4) is an Anatolian carpet. There are very similar samples in the General Directorate of Foundations (Vakıflar Genel Müdürlüğü). In these carpets (Fig. 5) which date back to the 19th century, the base is red and on the base, there are animal motifs which resemble insects with big wings inside a double mihrab niche.

This animal motif is called crab, also. On the edge of the wings, there are styled hyacinths lined up on branches. The empty spaces are filled with star motifs. The base of the border, where there are rectangular forms with geometric figures inside, is yellow. These are motifs which recall hooks or bird necks, reaching to two sides from an axis. This styled animal motif in the inner fill can also be noted in the borders of some eastern Anatolian (Fig. 6), Milas, Göreme, Gördes carpets and in the Anatolian carpets known as Transylvania carpets.

In another of Osman Hamdi Bey's paintings, "Türbe Ziyaretinde İki Genç Kız"¹⁰ (Two Young Girls Visiting a Turbeh), there are two carpet illustrations (Fig. 7). The carpet on the right, which the girls are standing on, is totally identical to the carpet with big winged animal motifs, which we see in the Carpet Merchant painting. On the left is a Milas carpet. We observe this styled big winged animal motif also in the

Resim/Picture 5

İri kanatlı hayvan motifli Anadolu halısı. 19. yüzyıl. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden.

Anatolian carpet with big winged animal motif. 19th century. From the General Directorate of Foundations (Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzesi).

6 Suzan Bayraktaroğlu, "Harput Sare Hatun Camii Halları", *9th International Turkish Arts Congress*, volume 1, Ankara 1995, pp. 325-335.

7 Mustafa Cezar, *Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi*, Istanbul 1971, p. 144.

8 *Ana Britannica*, volume 24, p. 305.

9 Mustafa Cezar, *op.cit.*, p. 309.

10 Mustafa Cezar, *op.cit.*, pp. 219-220. Following this photograph, there is the following information: "Two Young Girls in a Turbeh Visit" (Türbe Ziyaretinde İki Genç Kız), Dimensions :76 x 111, in the collection of an artist in Beyoğlu, Istanbul.

11 Mustafa Cezar, *op.cit.*, p. 21.

Resim/Picture 6

Doğu Anadolu halısı. Bordürlerde iri kanatlı hayvan motifi yer alır. 19. yüzyıl. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden çalınmıştır.

Eastern Anatolian carpet. Big winged animal motif is observed in the borders. 19th century. It has been stolen from the General Directorate of Foundations (Vakıflar Genel Müdürlüğü).

zamanda yapmalıyız. Aksi takdirde zaman içinde bu halılar başka kültürlere mal edilecek ve Türk halıları olduğu unutulacaktır. Türk halılarının, sadece resimlerinde tasvir edildikleri için veya Türkiye dışında bir yerde buldukları için, bu ressamların veya bulunduğu yerin adıyla anılması, bir yanlışlıktır. Bir kültürün hiçe sayılması demektir. Bu yanlışlığı bir an evvel düzeltmek tüm Türk hah araştırmacılarına ve Türk kültürü araştırmacılarına düşmektedir.

15 Eylül 1996 tarihli, *Milliyet Sanat Dergisi*'nin 392. sayısının, 38. ve 39. sayfalarında, İstanbul'da 26 Eylül 1996 tarihinde Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde açılan "13.-18. Yüzyıl Türk Halıları Sergisi" için bir yazı yer almaktadır. Burada "Bu sergi düzeninin akışı içinde, Türk sanat severler ilk kez halıları batı literatüründe geçen isimleriyle topluca görebilecekler.", "... bu ressam adlarından ilham alınarak, özgün bir literatür oluşmuştur. Sergi düzenlemesinde bu unsurun öne çıkarılmasına da özen gösterilerek, halıların dönem ve desenlerini belirleyici literatürün vurgulandığı

bir akış yeğleniyor" denilmektedir. Serginin, Batı literatürüne göre düzenlenmesi, halıların batı literatüründe geçen isimleriyle tanıtılması; üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Belirli gruplara ait olan halıların, bir arada sergilenmesi normaldir, fakat Batı literatüründe geçen isimleriyle, yani ressamın adıyla tanıtılması, Türk halılarına karşı haksızlık ve saygısızlık olmaktadır. Serginin adı, 13.-18. yüzyıl Türk Halıları Sergisi, sergilenen halılar Türk Halıları, serginin yapıldığı yer Türkiye fakat isimleri...

Halbuki, o halıları dokuyan Aşeler, Fatmalar, Güllüler bilselerdi bir gün kendi dokudukları halıların adının *Holbein, Lotto, Crivelli, Memling* olacağını, belki bir köşesine yazıverirlerdi isimlerini...

Biz halıyı yere de sereriz, sedir ve masaya da örteriz, duvara da asarız. Biz halının üzerinde namaz kılarız. Türk kültüründe çocuk beşiği halı ve kilimlerden yapılır, kişi son yolculuğuna halıya sarılarak çıkarılır.

Günümüzde Anadolu'dan halılar yurtdışına kaçırılıp kaçırılıp zaten bitiriliyor, bıraksınlar isimleri kalsın. ■

painting called "Ressam Çalışırken"¹¹ (Painter at Work) of Osman Hamdi Bey, in the borders of the carpet on which the painter is standing.

It would be very appropriate and totally in compliance with accepted norms to name this type of carpet as Osman Hamdi Bey's Carpets.

Eventually, the European painters truly admired Turkish carpets and illustrated them in their works. This has made it possible to date precisely the carpets of certain types. In this sense, we respect these artists.

However, the recognition of Turkish carpets with the names of these artists (despite the fact that the regions in Anatolia where they are woven are precisely known, with plenty of similar samples existing and still being woven by traditional methods in these regions) will cause the truth that the origin of these carpets is Anatolian to be forgotten and will result in many misinterpretations.

A "western literature" has developed for the above described carpet groups and it is widely used in publications concerning carpets. Consequently, it is being used also by Turkish researchers and writers, because the sources which we refer to are prepared in compliance with this literature. What must be done in this case is to develop a mutual carpet terminology, matching realities. The region of origin, the period or the pattern can be used to name the carpet. We must do this for the sake of the Art of Turkish Carpeting and Turkish culture as soon as possible. Otherwise, in time, these carpets will be recognized as products of other cultures, and the fact that they are actually Turkish carpets will be disregarded. It is a mistake to name Turkish carpets by the name of an artist merely because they are illustrated in his works; or by the name of a place just because it is the place outside of Turkey where they are at the moment. It is taking culture for granted. It is up to all Turkish carpet researchers and Turkish culture researchers to correct this

mistake immediately.

There is an article about the "13th-18th century Turkish Carpets Exhibition" opened at the Turkish and Islamic Arts Museum in Istanbul on September 26, 1996 in *Milliyet Sanat Dergisi* (Milliyet Arts Magazine) issue 392 dated September 15, 1996, pages 38 and 39. In this article it is said "In this exhibition, the Turkish people will have a chance to see, for the first time, the carpets with their names from western literature..., an original literature has developed, inspired by the names of these artists". In the exhibition, besides emphasizing this aspect, the literature of periods and patterns of the carpets is also pointed out. The fact that the exhibition is programmed in accordance with western literature and that the carpets are introduced with their names from western literature, are points that must be considered thoroughly. It is normal to present together the carpets of a certain group; however, introducing them with their names from western literature -or in other words, by the names of the artists- is unfair and disrespectful to Turkish carpets. The name of the exhibition is the "13th-16th Century Turkish Carpets Exhibition"; the material exhibited is Turkish carpets; the country where the exhibition takes place is Turkey; but the names of the carpets...

Whereas had the Ayse's, Fatma's, Güllü's who had woven these carpets, known that their own carpets would one day be called Holbein, Lotto, Crivelli, Memling, maybe they would have written their names in the corner...

We like carpets on the floor, we spread them on couches and tables, we hang them on the wall. We pray on carpets. In Turkish culture the babies' cradles are made of carpets and kilims; and one is wrapped up in a carpet on burial.

These days carpets are already becoming extinct in Anatolia because they are continuously being stolen and shipped abroad; they should at least keep their Turkish names. ❀

Resim/Picture 7

Osman Hamdi Bey.
Türbe Ziyaretinde İki Genç Kız,
Mustafa Cezar'dan.

Osman Hamdi Bey's Türbe Ziyaretinde İki Genç Kız (Two Young Girls in a Turbeh Visit), from Mustafa Cezar.

